

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Наливайка Олега Юрійовича
на тему: «Адміністративно-правові засади громадського контролю за
діяльністю органів судової влади в Україні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право»

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується цілим комплексом глибоких трансформаційних процесів у публічному управлінні, де якість судочинства, рівень прозорості та підзвітності органів судової влади стають ключовими індикаторами демократичного поступу. Україна перебуває у стані не лише правової, а й ширшої цивілізаційної перебудови, що визначає особливу актуальність дослідження інституту громадського контролю саме у сфері правосуддя.

Дослідження адміністративно-правових засад громадського контролю не є відірваним від сучасних соціально-політичних та економічних викликів. Впродовж останнього десятиліття у публічному дискурсі неодноразово піднімалося питання про тотальну недовіру до судових органів, про формалізм у реалізації конституційних гарантій, а також про недостатню відкритість процедур і, як наслідок, відсутність у громадян реального впливу на прийняття й реалізацію судових рішень. На цьому тлі дисертація Наливайка О.Ю. стає не лише своєчасною, а й визначальною важливою для розуміння напрямів розбудови ефективних демократичних інститутів.

Показово, що обрана тематика відображає не лише теоретичні потреби розвитку адміністративного права, а й має безпосередній зв'язок із цілим спектром урядових, міжвідомчих, міжнародних стратегічних документів. Варто особливо підкреслити, що у сучасних умовах – а саме в умовах воєнного стану та одночасної потреби збереження легітимності державних інститутів –

саме громадський контроль розглядається як один із найбільш ефективних запобіжників та надмірної концентрації влади в руках окремих груп.

Дисертант переконливо доводить актуальність обраної проблематики через призму змін у законодавстві, а також через призму соціальних очікувань, акцентуючи на невідповідності між декларативними нормами законодавства і реальною можливістю громадян та інститутів громадянського суспільства брати участь у процесах судового адміністрування. Водночас робота має органічний зв'язок із виконанням державних науково-дослідних програм та тематики університету щодо проблематики європейської інтеграції, що засвідчує її високу прикладну значущість.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація Наливайка О.Ю. позначається системністю, аналітичною глибиною і чіткою логікою побудови. Її теоретичні положення ґрунтуються на широкому спектрі джерел: від базових положень Конституції України, спеціальних законів та підзаконних актів – до міжнародних стандартів. Здобувач також звертається до рішень і висновків міжнародних судових та моніторингових органів, що дозволяє забезпечити міжгалузеву цілісність аналізу та дає змогу порівнювати українські підходи з провідними європейськими моделями.

Високий ступінь аргументованості роботи забезпечується комплексним використанням методів дослідження: діалектичного, порівняльно-правового, формально-юридичного, логіко-структурного, а також елементів кейс-стаді та аналітичного моделювання. Особливо цінним є те, що дисертант не обмежується формальним описом законодавства, а проводить критичний аналіз динаміки змін правового поля, відзначає наявні суперечності, розкриває історичні причини затримки або гальмування ефективних реформ.

Важливо відзначити, що Наливайко О.Ю. враховує як теоретичний доробок українських і зарубіжних авторів, так і конкретні практики реалізації контролю на регіональному, національному рівнях. Дисертантом наведено приклади діяльності громадських рад при судах, антикорупційних

громадських платформ, незалежних моніторингових ініціатив, а також аналізується робота електронних порталів звернень та онлайн-трансляцій судових процесів. Такий емпіричний матеріал суттєво збагачує аналітичну частину і підвищує переконливість запропонованих рекомендацій.

Висновки і пропозиції, сформульовані у дисертації, носять системний характер і відповідають не лише науковим, а й практичним потребам: вони спрямовані на подолання формалізму, оптимізацію механізмів розгляду звернень, підвищення рівня доступності та цифрової грамотності громадян, прозорості процесів призначення суддів та інших судових процедур.

Важливо також, що автор демонструє критичність у підходах до вивчення правового поля, відзначає недостатню ефективність багатьох декларативних норм, показує на прикладах, як окремі формальні механізми не працюють у реальних умовах через відсутність процедурної деталізації, низький рівень цифрової грамотності або замкненість інформаційних систем судової влади.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота Наливайка О.Ю. характеризується чітко вираженою науковою новизною, яка проявляється насамперед у розробці системного підходу до класифікації інструментів громадського контролю за діяльністю органів судової влади. Автор пропонує багаторівневу класифікацію форм, процедур і механізмів такого контролю, охоплюючи як класичні способи впливу, так і сучасні цифрові форми.

Важливою науковою новацією є висунення власної концепції співвідношення громадського контролю і судової незалежності. У дисертації ґрунтовно обґрунтовано доцільність і оптимальні межі участі громадськості у здійсненні правосуддя, запропоновано авторські критерії забезпечення балансу між відкритістю судової системи та гарантіями її незалежності. Автор переконливо демонструє, що громадський контроль не може підміняти незалежність суддів, але має слугувати ефективним засобом публічної легітимації й підзвітності судової влади суспільству.

Значний науковий інтерес становить аналіз практики інституціоналізації громадських рад при судах, розгляд досвіду роботи антикорупційних моніторингових центрів, а також дослідження впливу відкритих даних і електронного врядування на підвищення прозорості функціонування судових органів. Це дозволяє не лише описати сучасний стан розвитку відповідних інститутів, а й виокремити основні тенденції та проблемні аспекти, що потребують подальшої правової деталізації.

Одним із помітних теоретичних і практичних здобутків роботи є розробка моделей вдосконалення законодавства у сфері громадського контролю з урахуванням міжнародних та європейських стандартів. Автор не обмежується механічним запозиченням досвіду ЄС, а пропонує шляхи гармонізації окремих процедур із практиками європейських країн, при цьому враховуючи національні особливості, історичну спадковість, а також нові виклики, пов'язані з цифровізацією.

Практична значущість дисертації проявляється у низці конкретних пропозицій щодо вдосконалення нормативної бази. Серед таких пропозицій – запровадження обов'язкових процедур громадського обговорення при призначенні суддів, розширення функціоналу електронних сервісів для громадян, впровадження системи публічного рейтингу суддів, а також розробка ефективних механізмів незалежного громадського аудиту діяльності судових органів.

Окремо слід виділити авторські ідеї щодо вдосконалення процедур залучення громадськості на етапах підготовки рішень про дисциплінарну відповідальність суддів, створення правових гарантій для роботи незалежних спостерігачів на судових процесах, а також розробку типових регламентів функціонування громадських рад при судах різних рівнів. Сукупність цих положень визначає роботу як вагомий вклад у теорію і практику адміністративного права, орієнтований на підвищення якості судочинства, формування довіри до судової влади та зміцнення інститутів демократії.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У дисертаційній роботі Наливайка О. Ю. відсутні ознаки академічного плагіату, фальсифікації чи фабрикації результатів. Матеріал є оригінальним, належно оформлені посилання, автор коректно використовує джерела й повною мірою дотримується принципів академічної доброчесності.

Оцінка змісту та оформлення дисертації. Робота має зразково структуровану побудову, де чітко простежується логіка переходу від загальних теоретичних положень до конкретних процедурних і прикладних аспектів. У кожному розділі послідовно розкриваються поставлені завдання, аналізується юридичний, соціальний та інформаційно-технологічний вимір.

Структурна побудова – від історико-теоретичних основ через емпіричний аналіз до рекомендацій із удосконалення законодавства – забезпечує послідовність і системність. Усі висновки підкріплені фактологічним матеріалом, наведені приклади та статистичні дані, проаналізовано результати роботи громадських платформ та надано власні інтерпретації автора.

Особливо цінним є комплексний підхід до аналізу джерельної бази. Використано сучасні праці вітчизняних та зарубіжних науковців, актуальні законодавчі акти, міжнародні стандарти, що підтверджує глибоку опрацьованість теми. Оформлення роботи відповідає вимогам МОН України; стиль написання академічний, мова чиста й зрозуміла, дефініції розкриті чітко, без двозначностей. У додатках наведено перелік публікацій здобувача, результати апробації, що свідчить про реальну впровадженість результатів дослідження у наукову і практичну діяльність.

Дискусійні положення дисертації і зауваження. Попри загальну цілісність та високу якість дисертаційної роботи, окремі питання залишаються недостатньо розкритими, що відкриває перспективи для подальших досліджень і глибшого осмислення заявленої проблематики. По-перше, потребує поглибленого аналізу питання ефективності судових механізмів реагування на громадський контроль. У роботі зосереджено основну увагу на нормативних та організаційних аспектах, однак майже не простежується, яким

чином практична реалізація процедур громадського контролю (наприклад, розгляд скарг, участь у публічних обговореннях, впровадження електронних платформ) впливає на реальну поведінку судових органів та ухвалення ними рішень. Для повноти дослідження було б доцільно розширити емпіричний блок і здійснити аналітичний огляд конкретних кейсів.

По-друге, у сучасних умовах особливого значення набуває питання потенційних зловживань під виглядом громадського контролю. Активізація громадської участі, з одного боку, є необхідною умовою демократизації судочинства, а з іншого – містить загрози політичного, корпоративного чи медійного тиску на суддівський корпус. У роботі це питання лише окреслено, проте для комплексності дослідження доцільно було б більш докладно деталізувати можливі механізми і стратегії протидії подібним зловживанням..

Третім дискусійним моментом є співвідношення адміністративно-правового та конституційного регулювання механізмів громадського контролю. У роботі окреслено лише загальні підходи до розмежування сфер впливу адміністративного і конституційного права, тоді як саме на стику цих галузей найчастіше виникають ключові проблеми і виклики для практики правозастосування, особливо у контексті реформування конституційної юрисдикції, зміни структури органів судової влади та впровадження нових моделей балансу влад.

Четвертим важливим питанням є специфіка впровадження європейських стандартів у сфері громадського контролю за діяльністю судових органів в умовах воєнного часу. У дисертації, попри ґрунтовний аналіз нормативних джерел, переважає формальний підхід до імплементації положень міжнародних актів.

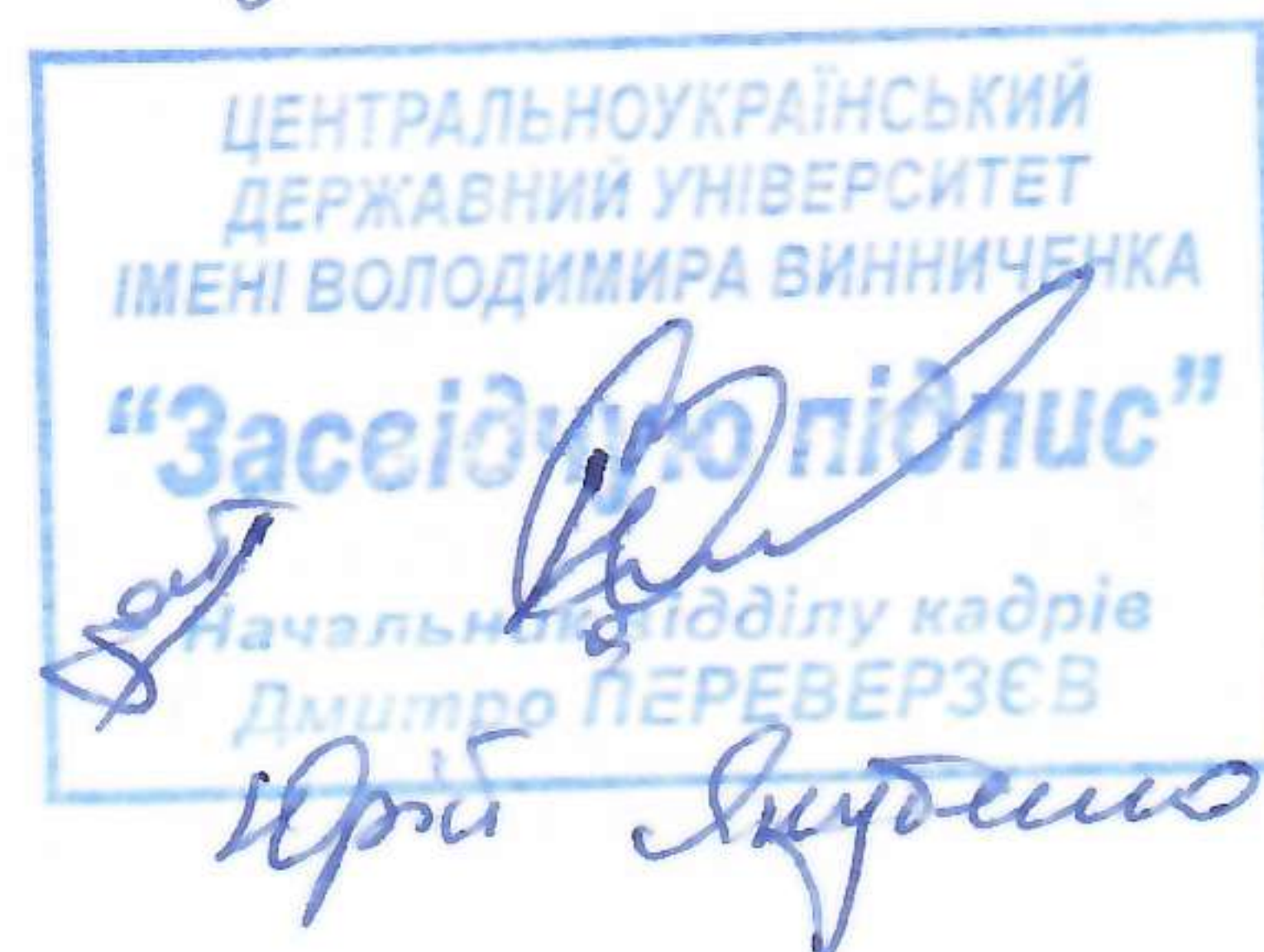
Загалом зазначені зауваження мають конструктивний характер і спрямовані на подальший розвиток дослідження. Їх врахування у майбутніх наукових роботах дозволить не лише підвищити теоретичну цінність праці, а й сприятиме формуванню сучасної, ефективної та збалансованої моделі громадського контролю за діяльністю органів судової влади в Україні.

Висновок. Дисертаційна робота Наливайка Олега Юрійовича на тему: «Адміністративно-правові засади громадського контролю за діяльністю органів судової влади в Україні» є фундаментальним, ґрунтовно опрацьованим і самостійним дослідженням, що об'єднує теоретичну новизну, широту джерельної бази, практичну орієнтацію й методологічну різноманітність. Результати дослідження можуть стати основою для подальшої модернізації національного законодавства, розвитку процедур громадського контролю й ефективної інтеграції України до європейського правового простору.

Дисертант продемонстрував високий рівень наукової підготовки, здатність до глибокого міждисциплінарного аналізу, сформулював низку актуальних для практики й теорії висновків і рекомендацій. Робота відповідає всім критеріям сучасної правової науки, вимогам до дисертаційних досліджень та заслуговує на позитивну оцінку. Дисертація відповідає положенням Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44); Вимогам до оформлення дисертації, (Наказ МОН України від 12.01.2017 № 40), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

Кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри галузевого права
та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
університету ім. В. Винниченка

Олена СОКУРЕНКО